

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректорка з навчальної та науково-педагогічної роботи

Дар'я МАЛЬЧИКОВА

19" вересня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Догляд за хворими в хірургічному відділенні

Освітня програма _____ Медицина _____

Спеціальність _____ 222 Медицина _____

Галузь знань _____ 22 Охорона здоров'я _____

Рівень вищої освіти _____ другий (магістерський) _____

Факультет _____ медичний _____

Кафедра _____ медицини _____

Курс _____ 2 _____

Програму розроблено:

1. Тарасенком Олегом Миколайовичем, професором кафедри медицини, доктором медичних наук.
2. Ящишиним Зіновієм Миколайовичем, доцентом кафедри медицини, кандидатом медичних наук.

Програму розроблено на основі освітньо-професійної програми Медицина підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 222 Медицина (затверджена вченою радою Херсонського державного університету, протокол № 14 від 29.06.2023р.)

Декан факультету Головченко І. В.

Затверджено на засіданні кафедри медицини

Протокол №1 від «28» серпня 2025 р.

Завідувачка кафедри Тарасова О.О.

Схвалено науково-методичною радою факультету

Протокол №1 від «28» серпня 2025 р.

Голова ради Васильєва Н. О.

Керівниця навчального відділу Вікторія ЯЦЕНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА ПРАКТИК

Вступ (загальна інформація про практику, коротка анотація, термін практик)

Практична підготовка фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 Охорона здоров'я спеціальності 222 Медицина здійснюється у формі виробничої практики. Проведення виробничої практики здобувачів медичного факультету Херсонського державного університету регламентовано Законом України “Про вищу освіту”, Законом України “Про освіту”, “Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України”, “Положенням про особливості ступеневої освіти медичного спрямування”, затвердженого наказом МОЗ України № 35 від 24.02.2000 р.

Виробнича практика «Догляд за хворими в хірургічному відділенні» проводиться у IV-му семестрі з 20.05.2026 по 02.06.2026 (2 тижні).

Здобувачі вищої освіти другого (магістерського) рівня освіти зобов'язані проходити виробничу практику за строками, визначеними у наказі по університету. Зміна терміну проходження практики з поважних обставин або продовження терміну практики проводиться за рішенням кафедри, погодженим з керівництвом факультету, яке затверджується розпорядженням проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи університету.

Відповідно до навчального плану, проходження практики з догляду за хворими хірургічного профілю передбачено у IV семестрі, коли здобувачами набуті відповідні знання з основних базових дисциплін: медичної біології, медичної та біологічної фізики, анатомії людини, фізіології, біоорганічної та біологічної хімії, мікробіології, вірусології та імунології, гігієни, з якими інтегрується програма виробничої практики. У свою чергу, практика з догляду за хворими формує засади подальшого вивчення клінічних дисциплін – загальної хірургії, хірургії, в т.ч. дитячої хірургії, нейрохірургії, що передбачає інтеграцію з цими дисциплінами «по вертикалі» та формування умінь застосовувати знання з догляду за хворими в процесі подальшого навчання та у професійній діяльності.

Під час практики здобувачі вперше знайомляться з клінікою та безпосередньо спілкуються з хворими, робочий день практиканта складається з двох частин: 1) засвоєння теоретичного матеріалу щодо особливостей роботи стаціонару та основних маніпуляцій і їх відпрацювання; 2) самостійна робота практиканта у відділеннях стаціонару та закріплення отриманих знань і умінь.

Структура практичної підготовки

Код освітньої компоненти	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів ECTS	Форма Контролю	Опис, мета
OK 50	Виробнича практика Догляд за хворими в хірургічному відділенні	2,5	Диф. залік	Опанування здобувачем основних прийомів професійної діяльності молодшої медичної сестри хірургічного відділення на основі глибокого знання та розуміння особливостей функціонування організму хворої людини із дотриманням принципів медичної етики та деонтології.

1. Мета, основні завдання та формат практики;

Метою виробничої практики «Догляд за хворими в хірургічному відділенні» є опанування здобувачами основних прийомів професійної діяльності молодшої медичної сестри хірургічного відділення на основі глибокого знання та розуміння особливостей функціонування організму хворої людини із дотриманням принципів медичної етики та деонтології.

Виробнича практика проводиться в лікувально-профілактичних установах на основі укладених договорів та реалізується в **очному форматі**.

Основні завдання практики:

1. Засвоєння теоретичних знань, необхідних для організації комфортних умов перебування пацієнта у стаціонарі та забезпечення належного догляду на всіх етапах лікування:

- ознайомлення з організацією догляду за хворими у хірургічному стаціонарі та його роллю в системі загальноклінічних заходів;
- виконання основних функціональних обов'язків молодшої медичної сестри у хірургічному відділенні;
- засвоєння етичних і деонтологічних принципів роботи з пацієнтами, принципів професійної субординації в системі «лікар – медична сестра – молодший медичний персонал»;
- ознайомлення зі структурою та функціями основних підрозділів хірургічного стаціонару, особливостями організації роботи з хірургічними

хворими;

- вивчення вимог щодо забезпечення лікувально-охоронного та санітарно-гігієнічного режиму у стаціонарі;

- опанування правил ведення та заповнення медичної документації;

- закріплення знань з фізіологічних основ формування основних показників діяльності серцево-судинної та дихальної систем (пульс, артеріальний тиск, частота дихання);

- засвоєння правил і методів вимірювання температури тіла, механізмів розвитку гарячки;

- вивчення загальних правил зберігання лікарських засобів у стаціонарі;

- опанування способів застосування основних медикаментозних засобів і найпростіших фізіотерапевтичних процедур;

- засвоєння принципів сучасної асептики та антисептики;

- опанування методів очищення кишківника та правил їх проведення у хірургічних хворих;

2. Набуття практичних навичок:

- формування практичних умінь з догляду за хворими в умовах хірургічного стаціонару;

- уміння визначати та оцінювати загальний стан пацієнта;

- оцінювання основних параметрів життєдіяльності;

- забезпечення основних життєвих потреб організму пацієнта.

3. Формування професійних якостей:

- розвиток морально-етичних та деонтологічних якостей;

- формування навичок професійного спілкування з пацієнтами та їхніми родичами;

- виховання відповідальності та дотримання професійної етики.

2. Програмні результати навчання та компетентності;

Очікувані компетентності та ПРН

Код освітньої компоненти	Компоненти освітньої програми	ЗК	ФК	ПРН
ОК 50	Виробнича практика Догляд за хворими в хірургічному відділенні	ЗК 3-8,10	ФК 10, 11, 13, 21, 24, 25	<p>ПРН1 Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.</p> <p>ПРН21 Відшукувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію.</p> <p>ПРН24 Організувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності.</p> <p>ПРН25 Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців.</p> <p>ПРН27 Вільно спілкуватися державною та англійською мовою, як усно так і письмово для обговорення професійної діяльності, досліджень та проєктів.</p>

3. Програма (види, зміст і обсяг завдання (робіт), форма виконання) практики

Зміст і оцінювання практики

№	Назва робіт/завдань	Форма звітності (таблиці, графіки, фото-, відео, презентація, тощо)	Кількість балів за виконання робіт/завдань (max)
1	2	3	4
1.	Виконання функціональних обов'язків молодшого медичного персоналу з дотриманням принципів медичної деонтології при роботі із хворими людьми.	Фото, відео, презентація	20
2.	Оволодіння навичками дотримання лікувально-охоронного та забезпечення санітарно-гігієнічного режиму основних підрозділів хірургічного стаціонару.	Фото, відео, презентація	20
3.	Опанування теоретичних знань та практичних навичок, необхідних для догляду за хворими в хірургічному стаціонарі, включаючи визначення та оцінку загального стану пацієнта, вимірювання основних життєвих параметрів, таких як температура тіла, пульс та артеріальний тиск. Оволодіння навичками проведення медичних процедур, зокрема, післяопераційного догляду, обробки хірургічних ран, зміни стерильних перев'язок, дезінфекції інструментів та матеріалів для операцій. Крім того, освоєння основних методів фізіотерапії, що використовуються для полегшення процесу відновлення після хірургічних втручань, а також підтримка санітарно-гігієнічних вимог в умовах хірургічного стаціонару.	Фото, відео, презентація	20
4.	Робити попередню оцінку стану температурного гомеостазу хворого за результатами визначення температури тіла та реєстрації температурних кривих, демонструвати володіння навичками догляду за хворими із гарячкою.	Фото, відео, презентація	20
5.	Загальне оформлення та ведення звіту про результати	Заповнений звіт про результати практики.	120

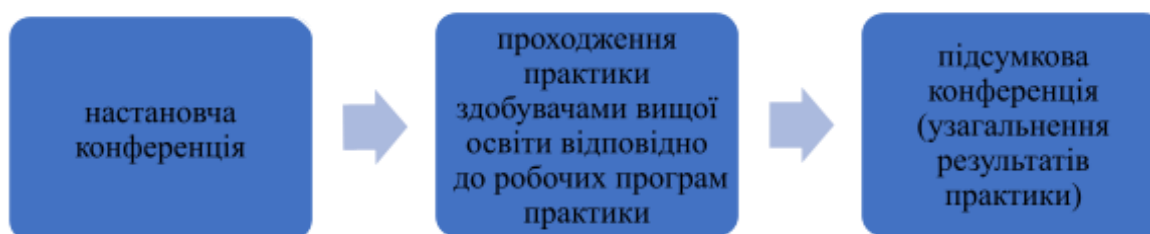
практики, презентація результатів практики, захист практики на підсумковому контролі.		
Загальна кількість балів:		200

Примітки:

-200 балів (для здобувачів галузі знань 22 Охорона здоров'я - 200 балів) відповідно до Порядку оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти спеціальностей галузі знань 22 «Охорона здоров'я» у Херсонському державному університеті (наказ від 31.08.2023 № 370-Д)

4. Організація проведення практики

Кожна практика включає три етапи.

На першому етапі практики проводиться настановча конференція, на якій:

- завідувач кафедри та керівники розкривають мету та основні завдання практики, знайомлять здобувачів з базами практики, порядком проходження практики, видами робіт, порядком оцінювання, оформлення звітної документації та процедурою контрольного заходу.

На початку практики здобувачі вищої освіти повинні отримати інструктаж з охорони праці в галузі, ознайомитися з правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємства, порядком отримання документації та матеріалів.

Методи навчання

У процесі практичної підготовки використовуються такі методи навчання:

1. словесні методи: презентація, розповідь, бесіда, пояснення, дискусія, виконання ситуаційних вправ та обговорення проблемних ситуацій;
2. наочні методи: мультимедійна презентація, демонстрація;
3. практичні методи: розв'язання практичних та аналітичних завдань, виконання індивідуальних завдань, тренінг тощо.

5. Методичні рекомендації до проведення практики

Практика починається з настановчої конференції, на якій керівники практики та завідувач фахової кафедри знайомлять практикантів з термінами проведення практики, метою практики, основними завданнями, порядком проходження практики та оформленням звітної документації. Звертається увага на необхідність виконання магістрантами правил охорони праці і протипожежної безпеки з обов'язковим проходженням ними інструктажів. У подальшому –

виконання видів робіт у відповідності зі змістом виробничої практики. На настановчій конференції практикант отримує контактну інформацію для зворотного зв'язку з науковим керівником практики та графік проведення консультацій. Порядок виконання видів робіт визначається керівником практики від бази практики.

Обов'язки завідувача практики

1. Складає розподіл здобувачів і подає його на затвердження директорату.
2. Забезпечує проведення настановчої конференції для здобувачів.
3. Складає за даними групових керівників графік роботи практикантів, проводить вибірковий контроль його виконання.
4. Забезпечує проведення підсумкової конференції для здобувачів.

Обов'язки керівника практики за фахом

1. Організовує роботу здобувачів у форматі online консультацій.
2. Бере участь у проведенні настановчої та підсумкової конференцій з виробничої практики.
3. Повідомляє здобувачам мету, задачі та порядок проведення виробничої практики, а також вимоги до оформлення звітної документації.
4. Контролює проходження здобувачами виробничої практики, дотримання ними встановленого режиму роботи.
5. Надає консультативну допомогу здобувачам під час виконання ними завдань практики та оформлення звітної документації.
6. Приймає звітну документацію по закінченні виробничої практики та оцінює роботу кожного здобувача.
7. Підводить підсумки виробничої практики і звітує про них на засіданні кафедри.
8. Складає письмовий звіт за результатами практики і надає його завідувачу практики медичного факультету.

Обов'язки здобувача-практиканта

1. До початку практики магістрант повинен одержати від керівника практики консультації щодо її проходження і оформлення всіх необхідних документів.
2. Бере участь у настановчій і підсумковій конференціях з приймає звітну документацію практики.
3. Виконує всі розпорядження групового керівника практики, дотримується встановленого режиму роботи стосовно виконання завдань у повному обсязі, передбачених програмою практики.
4. Виконує всі необхідні види робіт, передбачені програмою практики.
5. Заповнює своєчасно щоденник проходження виробничої практики.
6. Своєчасно у встановлені строки оформлює всі документи з приймає звітну документацію практики та надає звітну документацію за результатами практики.

6. Система та критерії оцінювання, формування підсумкової оцінки.

Критерії оцінювання результатів виробничої практики здобувачів враховують:

- ступінь виконання здобувачами завдань практики;
- якість знань, проявлених під час практики та їх відображення у звітній документації;
- рівень сформованості умінь та навичок практичної роботи здобувачів як майбутніх фахівців.

За результатами виконання завдань практики та успішного захисту на звітній конференції, здобувач отримує **підсумкову оцінку**.

Підсумкова оцінка виробничої практики нараховується за накопичувальним принципом. Оцінка відповідає рівню сформованості загальних і фахових компетентностей та отриманих програмних результатів навчання здобувача освіти та визначається шкалою ЄКТС та національною системою оцінювання.

Максимальна кількість балів за проходження виробничої практики складає 200 балів, з яких:

1. Відгук і оцінка керівника від бази практики (20 балів):
 2. Оформлення документації практики (20 балів):
 - щоденника (10 балів);
 - звіту (10 балів).
 3. Практичний рівень підготовки (60 балів)
 4. Теоретичний рівень підготовки (відповіді на питання заліку) – підсумковий контроль (100 балів)

Шкала оцінювання у ХДУ за ЄКТС

№ п/п	Вид роботи	Кількість балів		Оцінка ЄКТС		Оцінка за національною шкалою/National grade
		Максимальна сума балів	Шкала балів			
1.	Відгук і оцінка керівника від бази практики	20	20	A	Excellent	Відмінно
			18-19	B	Good	Добре
			15-17	C	Good	Добре
			13-14	Д	Satisfactory	Задовільно
			10-12	Е	Satisfactory	Задовільно

			1-9	FX	Fail	Незадовільно
			0	F	Fail	Незадовільно
2.	Оформлення документації практики	20	20	A	Excellent	Відмінно
			18-19	B	Good	Добре
			15-17	C	Good	Добре
			13-14	Д	Satisfactory	Задовільно
			10-12	E	Satisfactory	Задовільно
			1-9	FX	Fail	Незадовільно
			0	F	Fail	Незадовільно
	2.1.оформлення звіту практики	10	10	A	Excellent	Відмінно
			9	B	Good	Добре
			8	C	Good	Добре
			7	Д	Satisfactory	Задовільно
			5-6	E	Satisfactory	Задовільно
			1-4	FX	Fail	Незадовільно
			0	F	Fail	Незадовільно
	2.2.оформлення матеріалів практики	10	10	A	Excellent	Відмінно
			9	B	Good	Добре
			8	C	Good	Добре
			7	Д	Satisfactory	Задовільно
			5-6	E	Satisfactory	Задовільно
			1-4	FX	Fail	Незадовільно
			0	F	Fail	Незадовільно
3.	Практичний рівень підготовки	60	60-54	A	Excellent	Відмінно
			53-49	B	Good	Добре
			48-40	C	Good	Добре
			39-36	Д	Satisfactory	Задовільно
			35-30	E	Satisfactory	Задовільно
			29-1	FX	Fail	Незадовільно
			0	F	Fail	Незадовільно
4.	Теоретичний рівень підготовки (відповіді на питання до заліку)	100	90-100	A	Excellent	Відмінно
			82-89	B	Good	Добре
			74-81	C	Good	Добре
			64-73	Д	Satisfactory	Задовільно

		60-63	E	Satisfactory	Здовільно
		35-59	FX	Fail	Незадовільно
		0-34	F	Fail	Незадовільно
Всього	200	200-170	A	Excellent	Відмінно
		164-169	B	Good	Добре
		163-140	C	Good	Добре
		139-127	Д	Satisfactory	Задовільно
		126-120	E	Satisfactory	Задовільно
		119-70	FX	Fail	Незадовільно
		0-69	F	Fail	Незадовільно

Критерії оцінювання керівника від бази практики

Кількість балів	Оцінка	Критерії оцінювання
20	Відмінно	Якщо характеристика від бази практики позитивна, здобувач проявляє високу ініціативність, виконує завдання без помилок, дотримується етичних норм, демонструє глибокі знання.
15-19	Добре	Якщо характеристика від бази практики позитивна, завдання виконуються в повному обсязі, але без особливої ініціативи, або є поодинокі несуттєві зауваження до техніки виконання.
10-14	Задовільно	Якщо характеристика від бази практики позитивна, здобувач виконує обов'язки під постійним наглядом, допускає неточності в алгоритмах маніпуляцій, має недоліки у веденні документації
0-9	Незадовільно	Якщо характеристика від бази практики негативна, систематичні порушення дисципліни, невміння виконати базові маніпуляції, порушення норм деонтології.

Критерії оцінювання оформлення звіту практики

Кількість балів	Оцінка	Критерії оцінювання
10	Відмінно	Звіт оформлений бездоганно, структура логічна, щоденник заповнений щодня з детальним описом маніпуляцій. Висновки глибокі та обґрунтовані.

8-9	Добре	Звіт містить усі розділи, оформлений охайно, проте є незначні помилки або висновки мають загальний характер.
7-5	Задовільно	Порушено послідовність розділів, щоденник заповнений фрагментарно, наявні суттєві зауваження до оформлення списку використаних джерел або відсутність підписів/печаток.
0-4	Незадовільно	Відсутність ключових частин звіту, хаотичне оформлення, численні помилки у медичній термінології або невідповідність фактично виконаної роботи програмі практики.

Критерії оцінювання оформлення матеріалів практики

Кількість балів	Оцінка	Критерії оцінювання
10	Відмінно	До заліку надані письмові первинні матеріали результатів виконання всіх завдань практики (презентації, відео, інші документи)
8-9	Добре	До заліку надані письмові первинні матеріали результатів виконання більшості завдань практики
7-5	Задовільно	До заліку надані не в повному обсязі письмові первинні матеріали результатів виконання завдань практики
0-4	Незадовільно	До заліку первинні матеріали не надані або частково надані

Критерії оцінювання практичного рівня підготовки

Кількість балів	Оцінка	Критерії оцінювання
60-54	Відмінно	Володіє всіма необхідними практичними навичками догляду за хворими дітьми, правильно виконує вимірювання основних життєвих показників. Дотримується етичних та деонтологічних принципів під час спілкування з пацієнтами та медичним персоналом.

53-40	Добре	Виконує більшість практичних навичок догляду за хворими дітьми, але потребує додаткового контролю та корекції з боку викладача. Дотримується етичних норм та субординації, проте може допускати незначні недоліки у комунікації з пацієнтами або персоналом.
39-30	Задовільно	Виконує практичні навички частково або з помилками. Має труднощі у правильному вимірюванні життєвих показників пацієнтів. Недостатньо орієнтується у принципах заповнення медичної документації та організації санітарно-гігієнічного режиму. Допускає помилки у професійній комунікації.
0-29	Незадовільно	Має значні прогалини у розумінні функціональних обов'язків молодшого медичного персоналу. Не дотримується основних принципів етики та професійного спілкування. Не виконує необхідних процедур або виконує їх з грубими порушеннями

**Критерії оцінювання теоретичного
рівня підготовки (відповіді на питання до заліку)**

Кількість балів	Оцінка	Критерії оцінювання
90-100	Відмінно	Якщо здобувач повністю засвоїв теоретичні знання щодо догляду за хворими дітьми та організації їхнього перебування у стаціонарі. Добре орієнтується у функціональних обов'язках молодшого медичного персоналу, правилах догляду, санітарно-гігієнічному режимі, заповненні медичної документації.
89-74	Добре	Якщо здобувач засвоїв основні теоретичні знання, але допускає незначні помилки у їх застосуванні.
64-73	Задовільно	Якщо здобувач має поверхневі знання щодо догляду за хворими дітьми та організації роботи у стаціонарі.
0-9	Незадовільно	Якщо здобувач не засвоїв необхідні теоретичні знання та не опанував практичні навички догляду за хворими дітьми.

Здобувач має право оскаржити організацію та результати проходження практики відповідно Порядку оскарження процедури проведення та результатів оцінювання контрольних заходів у ХДУ (наказ від 07.09.2020 № 802-Д), розміщеного за покликанням: <https://ksu24.kspu.edu/s/TanPg>

7. Вимоги до звітної документації.

Вимоги до звіту

Звіти про практику складаються поступово, під час проходження практики на основі отриманих результатів, включають: титульну сторінку, зміст, вступ, опис виконаних завдань, висновки, список використаних джерел з предметної області практики. Звіт-презентація/відеоролик про проходження виробничої практики може містити інформацію про медичний заклад, представлення лікарів, їх роботи, власні досягнення на практиці тощо.

Звіти виконуються у Microsoft Word та презентуються у Microsoft PowerPoint, або Microsoft PowerPoint Mobile, Google презентації та інших програмах та застосунках.

8. Підведення підсумків практики

Підведення підсумків та узагальнення результатів виробничої практики «Догляд за хворими в хірургічному відділенні» відбувається на підсумковій конференції (на платформі ZOOM з автентифікацією здобувачів), за участі керівників від університету, представників деканату та членів комісії відповідно до Розпорядження ХДУ «Про затвердження складу комісії для проведення заліку».

Звіт та зазначені в програмі практики документи здобувач подає на рецензування керівнику від університету не пізніше ніж за три дні по контрольного заходу (підсумкової конференції). За результатами практики, здобувачі звітують про виконання програми практики та отримані результати практики (виступ 2-3 хв.) розроблені презентації (фотозвіт, відео або медіа-презентація творчого проєкту). Звітна презентація погоджується з керівником від університету та містить відео/фото/скріншоти результатів виконання завдань програми практики.

9. Перелік рекомендованих джерел;

Основна література:

1. Загальна хірургія: підручник/ П.О. Герасимчук, С.Й. Запорожан, І.М. Дейкало та ін.: за ред. проф. П.О. Герасимчука. – Тернопіль: ТНМУ «Укрмедкнига», 2020. – 696 с.
2. Загальна хірургія. — 2-ге вид. Березницький Я. С. 2020 рік (за ред.) та ін.
3. Догляд за хворими з гнійною патологією: метод. вказ. до практ. занять та самост.роботи студентів 3-го курсу з дисципліни «Догляд за хворими» / упоряд. В. О.Сипливий, А. Г. Гузь, В. В. Доценко та ін. – Харків : ХНМУ, 2020. – 40 с.

4. Клінічна анатомія та оперативна хірургія: підручник / за ред. В. І. Півторака, О. Б. Кобзаря. – Вінниця : Нова Книга, 2021. – 568 с.
5. Оперативна хірургія та топографічна анатомія: підручник / за ред. М.П.Ковальського.- Медицина, 2020.- 504 с.
6. Книга "Теоретичні і практичні основи процесу сестринського догляду за пацієнтами" Сабадишин Р. О., Маркович О. 240 стр, 2020 рік.

Додаткова література:

1. Patient Care (Practical Course): textbook /O.M. Kovalyova, V.M. Lisovyi, R.S.Shevchenko et al. – 3rd edition, reprinted. – Kyiv: AUS Medicine Publishing, 2020. – 320 p.
2. Brunner & Suddarth's Textbook of Medical-Surgical Nursing (Brunner and Suddarth's Textbook of Medical-Surgical) Fifteenth, North American Edition 2021 рік
3. Care of the Patient in Surgery. Test questions: study guide / O.V. Kravets, G.I. Pyatikop, R.A. Moskalenko. - Sumy: Sumy State University, 2020. - 158 p
4. Methodical instructions for practical lessons on the topic "Fundamental skill soft patient care. Algorithms" on the discipline "Care of patients of the therapeutic profile" [Електронний ресурс] : for stud. of spec. 222 "Medicine" of full-time training / T. M. Rudenko, S. I. Bokova. — Sumy : Sumy State University, 2022. — 38 p
5. Sabiston Textbook of Surgery: The Biological Basis of Modern Surgical Practice 20th Edition 2022 рік

Інтернет-ресурси:

1. ChatGPT (Чат-бот, генератор текстів)
2. Gamma.app (Штучний інтелект для створення презентацій та веб-сторінок)
3. Synthesia.io (Створення відео на основі опису обраних параметрів)
4. Bing AI (Штучний інтелект чат бота в Bing з підтримкою GPT-4 для широкої аудиторії)